

Valsts programma bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai 2010.gadam

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 62.panta otrā daļa paredz, ka Labklājības ministrija izstrādā ikgadējo Valsts programmu bērna un ģimenes stāvokļa uzlabošanai (turpmāk – Valsts programma).

Valsts programma ir attīstības plānošanas dokuments, kura mērķis ir sekmēt bērnu un ģimenes stāvokļa uzlabošanu, kā arī īstenot mērķtiecīgus uz bērnu tiesību aizsardzību un nodrošināšanu vērstus pasākumus.

Valsts programma ir izstrādāta saskaņā ar šādiem dokumentiem:

- 1) Rīcības plāns koncepcijas „Valsts ģimenes politika” īstenošanai 2004. – 2013.gadam (Ministru kabineta 2004.gada 30.novembra rīkojums Nr.949);
- 2) Pamatnostādnes „Bērniem piemērota Latvija” (Ministru kabineta 2004.gada 31.marta rīkojums Nr.185);
- 3) Programma vardarbības ģimenē mazināšanai 2008. – 2011. gadam (Ministru kabineta 2008.gada 18.jūnija rīkojums Nr.343).

Valsts programmā ietvertos pasākumu īstenošanu nodrošina Labklājības ministrija un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija nodrošina un administrē Valsts programmas 2.1., 2.2. un 2.4. apakšnodaļā noteiktos pasākumus.

I. ATBALSTA PASĀKUMI ĢIMENĒM UN BĒRNIEM PAŠVALDĪBĀS

Mērķi:

- veicināt pozitīvu saskarsmi starp vecākiem un bērniem;
- veicināt bērniem un ģimenēm speciālistu palīdzības un informācijas par iespējam saņemt palīdzību saņemšanu.

Uzdevumi:

- attīstīt un pilnveidot sociālā atbalsta sistēmu pašvaldībā;
- rosināt vecāku iesaistīšanos gan pašas skolas, gan mācību un audzināšanas procesa attīstībā un novērtēšanā;
- nodrošināt ārpusģimenes aprūpes iestāde sniegto pakalpojumu kvalitātes paaugstināšanos.

1.1. Sociālā atbalsta un koordinācijas sistēmas pilnveide pašvaldībā

Aktuāla problēma Latvijā ir bez pamatizglītības palikušie bērni, jo tas būtiski ietekmē viņu iespējas nākotnē veiksmīgi integrēties sabiedrībā un darba

tirgū. Problēmas pamatizglītības ieguvē parasti sākas ar savlaicīgi nekonstatētu izpratnes trūkumu mācību laikā, nepietiekamām zināšanām, kam seko mācīšanās grūtības, zems sniegums, pieaugoši negatīva attieksme un izturēšanās no skolotāju puses, pašpārlicinātības trūkums un zems pašnovērtējums, mācīšanās motivācijas trūkums, uzvedības traucējumi. Vienlaicīgi arvien lielāka iedzīvotāju daļa saskaras ar sociālām un ekonomiskām problēmām, paātrinās dzīves ritms, kā rezultātā vecākiem ir arvien grūtāk izpildīt savus pienākumus pret bērniem. Paralēli vērojams, ka nav nodrošināta pietiekama skolas un vecāku sadarbība bērnu audzināšanas jautājumos, lai pozitīvi ietekmētu bērnu un vecāku līdzdalību mācību procesā un savlaicīgu mācību grūtību novēršanu.

Ievērojot minēto, kā arī atbilstoši Rīcības plānam koncepcijas "Valsts ģimenes politika" īstenošanai 2004.– 2013.gadam, nepieciešams turpināt pilnveidot 2008.gadā uzsākto projektu, kura mērķis ir nodrošināt maksimāli rezultatīvu mācību darbu, aktualizējot sadarbības partneru – vecāku, bērnu, pedagogu, sociālo darbinieku, policistu un izglītības darbinieku – atbildības un sociālās atbalsta sistēmas ieviešanai Cēsu novada pašvaldībā.

Finansējums – 6 000 LVL

Rezultāts: Īstenots projekts Cēsu novada pašvaldībā par atbalsta un koordinācijas sistēmas izveidi bērniem, vecākiem un valsts un pašvaldības iestāžu darbiniekiem (izglītības speciālisti, sociālie darbinieki, tiesībsargājošo iestāžu darbinieki).

1.2. Ģimenei pietuvinātas vides attīstīšana bērnu ārpusģimenes aprūpes iestādēs

Zināšanas un prasmes personīgā budžeta plānošanā, mājsaimniecības vadīšanā, sevis aprūpē un tamlīdzīgi ir būtisks priekšnoteikums sekmīgai patstāvīgas dzīves uzsākšanai. Situācijas analīze liecina, ka ārpusģimenes aprūpes iestādēs esošiem bērniem zināšanas un prasmes patstāvīgas dzīves uzsākšanai nereti nav pietiekamas. Tā kā bērniem īsi pirms pilngadības sasniegšanas ir visgrūtāk nodrošināt ģimenisku aprūpes vidi, tad optimālais risinājums šo zināšanu un prasmju iegūšanai ir iespēja dzīvot „jauniešu mājā” – pielāgotā dzīves telpā, kur nelielai jauniešu grupai ir iespējams sagatavoties patstāvīgai dzīvei. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem Latvijas bērnu ārpusģimenes aprūpes iestādēs 2008.gadā dzīvoja vairāk nekā 633 bērnu vecumā no 16 līdz 18 gadiem. Kopumā Latvijā ārpusģimenes aprūpes iestādēs šajā gadā bija 2502 bērnu, kas apliecina, ka „jauniešu māja” kā risinājums ir nepieciešami arī ilgtermiņā.

Finansējums – 21268 LVL

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2010.gada 18.februāra rīkojumu Nr187)

Rezultāts: izveidota vismaz viena „jauniešu māja” ārpusģimenes aprūpes iestādē un nodrošināta personāla apmācība bērnu aprūpes iestādē.

1.3. Sabiedrības informēšanas kampaņa „Palīdzi bērnam izaugt!”

Sabiedrības informētība ir būtisks priekšnoteikums jebkuras politikas īstenošanai. Lai sasniegtu bērnu un ģimenes tiesību politikas mērķus, ir nepieciešamas informēt sabiedrību par tādiem prioritāriem jautājumiem kā ārpusģimenes aprūpe, t.sk., audžuģimenes un adopcija, kā arī vardarbība ģimenē. Lai to nodrošinātu, Labklājības ministrija arī 2010.gadā turpina īstenot sabiedrības informēšanas kampaņu „Palīdzi bērnam izaugt!”.

Finansējums: 10 000 LVL

Rezultāts: īstenota informējoša kampaņa.

II. INFORMATĪVA UN IZGLĪTOJOŠA ATBALSTA NODROŠINĀŠANA BĒRNA UN ĢIMENES STĀVOKĻA UZLABOŠANAI

Mērķi:

- veicināt vardarbības gadījumu samazināšanos,
- uzlabot speciālistu, kuri izskata lietas, kas saistītas ar bērnu tiesību aizsardzību, profesionālās zināšanas.

Uzdevumi:

- sniegt psiholoģisku atbalstu ģimenēm ar bērniem, adoptētājiem, audžuģimenēm un aizbildņiem;
- sekmēt vardarbības gadījumu mazināšanos un to seku novēršanu, izglītojot speciālistus.

2.1. Psiholoģiskās palīdzības sniegšana adoptētājiem, audžuģimenēm, aizbildņiem, viesģimenēm, ģimenēm ar bērniem krīzes situācijā un bez vecāku gādības palikušiem bērniem, un potenciālo jauno audžuģimeņu apmācība

Bērna pilnvērtīgai un harmoniskai attīstībai ir nepieciešama ģimeniska vide, sapratnes un mīlestības gaisotne. Ikvienā ģimenē var rasties situācijas, kad nepieciešams informatīvs atbalsts, psiholoģiska un sociāla palīdzība, kā arī citi pakalpojumi ģimenes pilnvērtīgai funkcionēšanai. Ģimenēs, kuras uzņēmušās rūpes par bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem, nereti ir dažādas problēmas, kā arī nereti vecākiem un bērniem veidojas dažādas konfliktsituācijas. Lai veicinātu bez vecāku gādības palikušo bērnu pilnvērtīgu un harmonisku iekļaušanos ģimenēs un sniegtu atbalstu ģimenēm, kurās pastāv konflikti, ir nepieciešams nodrošināt psihologu konsultācijas.

Finansējums – 49000 LVL

Rezultāti:

1. nodrošināta iespēja saņemt psihologu konsultācijas audžuģimenēm, aizbildņiem, adoptētāju ģimenēm un viesģimenēm, kā arī ģimenēm ar bērniem krīzes situācijās;
2. izveidotas un izglītotas vismaz 10 audžuģimeņu, viesģimeņu, adoptētāju un aizbildņu ģimeņu atbalsta grupas;
3. apmācītas potenciālās audžuģimenes;
4. noticis audžuģimeņu salidojums, kurā piedalījušies vismaz 500 dalībnieki.

2.2. Palīdzības nodrošināšana bērnu iestādēm krīzes gadījumos

2009.gada 1.pusgada laikā Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas (turpmāk – inspekcija) Bērnu un pusaudžu uzticības tālrunis ir sniedzis 382 konsultācijas par fizisko vardarbību, 886 – konsultācijas par emocionālo vardarbību, bet 77 – konsultācijas par seksuālo vardarbību, kas piedzīvota vai nu institūcijās, ģimenē vai no svešu cilvēku puses bērnam nepazīstamā vidē. Līdz ar to, ņemot vērā arvien pieaugošo vardarbību sabiedrībā, bet īpaši bērnu vidū, inspekcijā 2009.gadā ir izveidota krīzes komanda, kuras sastāvā ir 5 psihologi no Bērnu un pusaudžu uzticības tālruņa un 5 valsts bērnu tiesību aizsardzības inspektori. Īpaši svarīga un nepieciešama krīzes komandas palīdzība ir tieši tajos gadījumos, kad bērnu iestādes telpās ir noticis pašnāvības vai ar citiem faktoriem saistīts nāves gadījums, kas ietekmē ne tikai bojāgājušā ģimeni, bet arī skolas kolektīvu un skolēnus, kā arī notikušā aculieciniekus. Kā papildus faktors krīzes komandas izveidošanai ir tas, ka pašvaldībās strauji samazinās atbalsta personāls, kā rezultātā cietušie krīzes gadījumos nevar saņemt nepieciešamo palīdzību un atbalstu, kā arī kavējas sadarbība ar citiem speciālistiem.

Krīzes komandas speciālisti 2009.gadā ir apguvuši krīzes intervences pamatkursu. Krīzes komandas darbības kvalitatīvai nodrošināšanai nepieciešami papildus līdzekļi, kuros tiktu iekļautas krīzes komandas speciālistu supervīzijas, komandējuma izdevumi, sakaru pakalpojumi, lai krīzes situācijās darbu koordinētu 24 stundas diennaktī, krīzes komandas speciālistu kvalifikācijas paaugstināšana, psihologu individuālās konsultācijas pēc smagiem traumatiskiem notikumiem.

Finansējums – 4 000 LVL

Rezultāti:

1. sniegta operatīva profesionāla palīdzība un atbalsts krīzes situācijā bērniem, darbiniekiem un vecākiem;
2. atviegloti krīzes simptomi, stabilizēts cietušo un aculiecinieku emocionālais stāvoklis;

3. sniegts atbalsts cietušajiem un aculieciniekiem, kā arī veicināta tālākas palīdzības saņemšana;
4. sagatavotas rekomendācijas turpmākai darbībai situācijas uzlabošanai.

2.3. Atbalsta pasākumi vardarbības mazināšanai

Vardarbība ir cilvēktiesību, īpaši tiesību uz dzīvi, drošību, cieņu un fizisko un garīgo integritāti vispārējs pārkāpums. Ekonomiskās situācijas dēļ krīzes situācijas un konflikti ģimenē kļūst arvien biežāki, ietekmējot gan vecāku, gan bērnu garīgo veselību. Nenodrošinot atbalstu ģimenēm šo situāciju atrisināšanai, vēl vairāk pieaugs sabiedrībai nevēlamu parādību, piemēram, noziedzība, alkoholisms, narkomānija, vardarbība pret sevi un citiem, izplatība.

Vardarbības mazināšana un tās seku mazināšana ir cieši saistīta ar sabiedrības izpratni par problēmu, tās iemesliem un sekām, sabiedrības locekļu iespējām aizstāvēt savas vai citu personu tiesības, kā arī valsts pārvaldes iestāžu efektīvu darbu. Tāpēc šai problēmai ir nepieciešams komplekss risinājums, kas ietver jau pirmskolas un sākumskolas vecuma bērnu apmācību par personisko drošību, pilngadīgo vardarbības upuru (sieviešu) prasmju attīstīšanu vardarbības pārtraukšanai, kā arī tiesībsargājošo un citu valsts pārvaldes iestāžu un tiesnešu zināšanu uzlabošanu.

Finansējums – 50857 LVL

Rezultāti:

1. tiesnešu kompetences bērnu tiesību aizsardzībā un vardarbībā ģimenē gadījumu samazināšanā paaugstināšana;
2. 500 speciālistu apmācības par vardarbības ģimenē aspektiem un iespējamajiem risinājumiem (tiesībsargājošo iestāžu personālam - izmeklētājiem, kārtības policijas darbiniekiem, ārstniecības personām, sociālajiem darbiniekiem, pirmskolas un vispārējās izglītības iestāžu pedagogiem, NVO un krīžu centru darbiniekiem);
3. atbalsta grupas pakalpojumu nodrošināšana sievietēm, kuras cietušas no vardarbības;
4. preventīvas programmas par pirmskolas un sākumskolas vecuma bērnu drošību īstenošana.

2.4. Vardarbības risku mazināšana ārpusģimenes aprūpes iestādēs

Katru gadu vairāki simti bāreņu un bez vecāku gādības palikušu bērnu, kuriem nav izdevies atrast audžuģimenes vai aizbildņus, nonāk ārpusģimenes aprūpes iestādēs. 2009.gada sākumā šādās iestādēs dzīvoja 2502 bērni, to aprūpi nodrošināja 2576 darbinieki. Ņemot vērā to, ka liela daļa ievietoto bērnu ir pusaudža vecumā un tiem ir ilgstoša negatīva dzīves pieredze, kas saistīta ar atkarības vielu lietošanu, asociālu uzvedību, zemu motivāciju mācīties,

likumpārkāpumiem, kas izdarīti pirms ievietošanas ārpusģimenes aprūpes iestādē, iestāžu darbiniekiem nepieciešamas speciālas zināšanas un prasmes, lai nodrošinātu šo bērnu resocializāciju un tālāku veiksmīgu iekļaušanos sabiedrībā. Tā kā šādu zināšanu un prasmju apguve nav pietiekami iekļauta sociālo aprūpētāju un pedagogu izglītības programmās, darbinieki bieži nespēj nodrošināt iekšējās kārtības noteikumu ievērošanu, kā arī pasargāt iestādes audzēkņus no vienaudžu vardarbības un nodrošināt efektīvu sociālo rehabilitāciju. Lai šo situāciju uzlabotu, nepieciešams veikt ārpusģimenes aprūpes iestāžu darbinieku apmācību.

Finansējums – 15 000 LVL

Rezultāti:

1. izstrādāta apmācības programma darbam ar bērniem ar deviantu uzvedību ārpusģimenes aprūpes iestādēs;
2. 150 ārpusģimenes aprūpes iestāžu darbinieki apguvuši metodes, kā strādāt ar bērniem ar deviantu uzvedību, samazinājies bērnu tiesību pārkāpumu skaits ārpusģimenes aprūpes iestādēs.

III. Starptautisko saistību izpilde bērna un ģimenes politikas jomā

Mērķi:

- stiprināt Baltijas jūras reģiona valstu sadarbību saskaņotas bērna un ģimenes politikas veidošanai reģionā un nacionālo bērna un ģimenes politiku pilnveidošanai;
- gūt visaptverošus datus par aktuāliem jautājumiem bērna un ģimenes politikas jomā.

Uzdevumi:

- nodrošināta ministrijas dalība Baltijas Jūras valstu padomes ekspertu grupā bērnu tiesību jautājumos.

3.1. Dalības nodrošināšana Baltijas jūras valstu padomes ekspertu grupā bērnu tiesību jautājumos

1992.gadā ir izveidota Baltijas jūras valstu padome (turpmāk – BJVP), kas ir reģionāls politisks starpvaldību sadarbības forums. BJVP identificē politiskos mērķus, izstrādā rīcības plānus, ierosina un īsteno reģionam nozīmīgus stratēģiskus projektus, kā arī kalpo par forumu viedokļu un ideju apmaiņai reģionam aktuālos jautājumos. BJVP ir aktīva arī bērnu tiesību aizsardzības jomā, uzturot Ekspertu grupu bērnu tiesību jautājumos. Latvijai kā BVJP dalībvalstij un Labklājības ministrijai kā atbildīgajai valsts iestādei ir pienākums veikt ikgadējas iemaksas Ekspertu grupas darba nodrošināšanai.

Finansējums - 6213 LVL

Rezultāts: nodrošināta ministrijas dalības maksa Baltijas Jūras valstu padomes Ekspertu grupā bērnu tiesību jautājumos.

Valsts programmas kopējais finansējums – 162 338 LVL

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar labklājības ministra 2010.gada 18.februāra rīkojumu Nr187)

Bērnu un ģimenes politikas
departamenta direktore

L.Liepiņa

B.Abersone, 67021590
Baiba.abersone@lm.gov.lv
1681